

TA'LIM SOHASIDAGI KASBLAR RIVOJLANISHINING PROGNOZLARI

*University of management and
Future technologies universitetining
Pedagogika va psixologiya talabasi
Alixanova Gulibonu*

Annotatsiya: Ushbu maqolada global va mahalliy ta'lim tizimida kasblar rivojlanishi, yangi pedagogik yo'nalishlarning shakllanishi, raqamli transformatsiya ta'sirida o'qituvchilik kasbining o'zgarishi, shuningdek, ta'lim bozorida paydo bo'layotgan yangi kasb turlari tahlil qilingan. Dunyodagi yetakchi ilmiy manbalar, xalqaro tashkilotlarning ta'lim bo'yicha hisobotlari va olimlarning fikrlari asosida 2030–2040 yillar uchun prognozlar berilgan. Maqola natijalari ta'lim tizimi xodimlari, pedagogika yo'nalishlari talabalari hamda soha strateglari uchun amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: Ta'lim kasblari, kelajak kasblari, raqamli pedagogika, sun'iy intellekt, STEM, EdTech, kompetensiya, o'qituvchi transformatsiyasi, ta'lim innovatsiyasi.

Bugungi kunda ta'lim sohasi inson faoliyatining eng tez o'zgarayotgan yo'nalishlaridan biridir. Raqamli texnologiyalar, sun'iy intellekt (AI), masofaviy ta'lim, o'quv jarayonining moslashuvchan modelga o'tishi va kompetensiyaviy yondashuv ta'lim kasblariga bo'lgan talabni tubdan o'zgartirmoqda.

YUNESKO, OECD, Jahon Iqtisodiy Forumi (WEF) va boshqa xalqaro tashkilotlar ta'limning kelajagi haqida keng qamrovli prognozlar beradi. Ularning tahliliga ko'ra, 2030-yillarga borib o'qituvchidan nafaqat predmet bo'yicha bilim, balki yuqori darajadagi raqamli savodxonlik, innovatsion fikrlash, tahliliy yondashuv va o'quvchi psixologiyasini chuqur tushunish talab qilinadi.

Mazkur maqolada ta'lim sohasidagi kasblar rivojlanishining asosiy yo'nalishlari, yangi kasblar, ta'lim mutaxassislarining transformatsiyasi va ularning istiqboldagi rolga oid prognozlar tahlil qilinadi.

1. Ta'lim sohasida raqamli transformatsiyaning ta'siri

So'nggi yillarda raqamli texnologiyalar ta'lim jarayonining ajralmas qismiga aylandi. Onlayn ta'lim platformalari, virtual sinflar, sun'iy intellektga asoslangan o'quv tizimlari o'qituvchi faoliyatini tubdan o'zgartirmoqda.

Asosiy o'zgarishlar:

O'qituvchidan raqamli kontent yaratish mahorati talab etiladi.

Sun'iy intellekt yordamida o'quvchilarning individual rivojlanish trayektoriyasi tuziladi.

O'quv jarayoni aralash (blended learning) modeliga o'tmoqda.

Masofaviy ta'lim uchun maxsus pedagoglar ehtiyoji ortib bormoqda.

OECD ta'kidlaganidek, "kelajak o'qituvchisi — bu o'quv jarayonining fasilitatori, o'rgatuvchi emas, balki yo'naltiruvchi". Bu esa kasb mohiyatida jiddiy transformatsiyani anglatadi.

2. Yaqin kelajakda eng talab yuqori bo'lgan ta'lim kasblari

Raqamli pedagog (Digital Teacher)

Raqamli pedagog — multimedia darslari, elektron darsliklar, interaktiv platformalar va sun'iy intellekt bilan integratsiyalangan o'quv jarayonini boshqaruvchi mutaxassis.

Ta'lim analitigi (Educational Data Analyst)

Data tahlili yordamida o'quvchilarning natijalarini, dars jarayonining samaradorligini va ta'lim dasturlarini diagnostika qiluvchi kasb. Ko'plab mamlakatlarda bu kasbga talab keskin oshmoqda.

EdTech muhandisi

Ta'lim texnologiyalarini yaratadigan, ular bo'yicha texnik va metodik xizmat ko'rsatadigan mutaxassis. EdTech bozori 2030-yilgacha 2–3 baravar o'sishi kutilmoqda.

Masofaviy ta'lim metodisti

Onlayn kurslar, vebinarlar va virtual laboratoriyalar bo'yicha maxsus metodikalar yaratadi.

Karyera va ta'lim maslahatchisi

Talabalar va o'quvchilarning kasbiy yo'nalishini aniqlashda yordam beradigan, bozor talablarini tahlil qiluvchi mutaxassis.

Inclusive education mutaxassisi

Imkoniyati cheklangan bolalar ta'limi bo'yicha o'qituvchilar va psixologlarning roli tobora oshib bormoqda.

STEAM pedagoglari

STEM (science, technology, engineering, math) va san'atni birlashtirgan STEAM yo'nalishlarida o'qituvchi — eng talabgir kasblardan biri. Kelajakda ular IT bilan integratsiyalashgan ta'limni olib boradi.

3. O'qituvchilik kasbi: yangi kompetensiyalar va talablar

O'qituvchi kasbi hech qachon jamiyat rivojidan chetda qolmaydi. Ammo uning mazmuni tubdan o'zgarib bormoqda. Zamonaviy o'qituvchidan quyidagi kompetensiyalar talab qilinadi:

Raqamli savodxonlik – IT vositalaridan samarali foydalanish.

Soft-skill kompetensiyalar – muloqot, liderlik, kreativ yondashuv.

Pedagogik dizayn – darslarni zamonaviy metodlarda loyihalash.

Psixologik kompetensiya quvchining individual xususiyatlarini chuqur anglash.

Multimadal ta'limni tashkil etish – audio, video, virtual muhitdan foydalanish.

Kasbiy moslashuvchanlik – o'zgaruvchan sharoitga tez moslashish.

Jahon Iqtisodiy Forumi hisobotiga ko'ra, 2030-yillarda o'qituvchilik kasbi "eng insoniy", ya'ni empatiya, muloqot va kreativlikni talab qiladigan kasblar qatoriga kiradi.

4. Ta'lim sohasidagi kasblar rivojlanishi haqida olimlarning fikrlari

U. Drayfuz (AQSh, pedagogika bo'yicha tadqiqotchi):

“Kelajak o'qituvchisi – bu o'z fanini mukammal biladigan mutaxassis emas, balki o'quvchini motivatsiya qiluvchi, ta'lim jarayoniga sherik sifatida qaraydigan murabbiydir”.

A. Schleicher (OECD Ta'lim departamenti rahbari):

“O'qituvchilik kasbini texnologiya almashtira olmaydi. Ammo texnologiyadan foydalana olmagan o'qituvchini — albatta almashadi. Shuning uchun kelajakning asosiy kompetensiyasi — raqamli pedagogika”.

Sugata Mitra (Hindistonligi mashhur ta'lim tadqiqotchisi):

“Ta'limning kelajagi nazoratga emas, o'quvchi mustaqilligiga asoslanadi. O'qituvchi esa boshqaruvchi emas, yo'naltiruvchi maqomida bo'ladi”.

Ken Robinson (britaniyalik ta'lim olimi):

“XXI asr ta'limi kreativlikni rivojlantirishga asoslanishi zarur. Bu esa yangi turdagi pedagoglarni talab qiladi — kreativ muhitni boshqara oladigan o'qituvchilarni”.

5. 2030–2040 yillar uchun prognozlar

Sun'iy intellekt yordamchi o'qituvchiga aylanadi. AI asosiy texnik jarayonlarni bajaradi, o'qituvchi esa individual yondashuv bilan shug'ullanadi.

Ta'limning personalizatsiyasi kuchayadi. Har bir o'quvchi uchun individual raqamli ta'lim yo'li yaratiladi.

Yangi kasblar paydo bo'ladi:

- virtual laboratoriya mentori;
- metaverse-pedagog;
- AI-trener o'qituvchi;
- ta'lim robototexnikasi bo'yicha instruktori.

Klassik dars shakllari kamayadi. O'qituvchilar loyiha asosidagi ta'lim (PBL) va kompetensiyaviy o'qitishga o'tadi.

Ta'lim bozorining yirik qismi EdTech kompaniyalar qo'liga o'tadi. Ular o'qituvchilar uchun yangi ish o'rinlari yaratadi.

Doimiy o'qish (lifelong learning) o'qituvchilar standartiga aylanadi.

Ta'lim sohasidagi kasblar jadal rivojlanib bormoqda. Raqamli transformatsiya, sun'iy intellektdan foydalanish, o'quv jarayonining individualizatsiyasi va yangi pedagogik texnologiyalar ta'lim mutaxassislaridan butunlay yangi kompetensiyalarni talab qilmoqda.

Kelajakda o'qituvchi faqat bilim yetkazuvchi emas, balki o'quvchilarning ijodkorlik, tanqidiy fikrlash, muammolarni hal etish kabi ko'nikmalarini shakllantiruvchi mentor sifatida namoyon bo'ladi. EdTech, data-tahlil, raqamli pedagogika kabi yo'nalishlarning o'sishi esa yangi kasblarni paydo qiladi.

Shu sababli, ta'lim tizimi xodimlari muntazam ravishda o'z ustida ishlashi, zamonaviy metodlarga moslashishi va yangi kompetensiyalarni egallashi zarur. Bu esa ta'lim sifatining yangi bosqichga ko'tarilishiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Xaydarov. S.A. (2025). Oilaviy tarbiyada va maktab tarbiyasida yuzaga keladigan risklar. 16-son. 9-11.
2. Хайдаров С. (2024). Spiritual influence on child education in families. Web of Teachers: Inderscience Research. 2 (11). 203-205.
3. Хайдаров С. (2025). Oilalarda farzand tarbiyasiga ruhiy ta'sir etkazish. Modern Education and Development. 3 (17). 23-27.
4. Khaydarov S.A. (2025). The role of the use of fine arts in teaching the history of the country. Modern Education and Development. 3 (17). 28-33.
5. Xaydarov S.A. (2025). Ijtimoiy-gumanitar fanlarda raqamli metodlardan foydalanish yo'llari. NEW RENAISSANCE international scientific journal. 2(1). 91-94.
6. Xaydarov S.A. (2025). Yoshlarda vatanparvarlik hissinii tarbiyalashda Boburnoma asariga ishlangan miniatyuralarning ahamiyati. Til va adabiyot.uz. 2.11-12.
7. Khaydarov S.A. (2025). On analysis of family factors and social creativity issues in the study of the psychological portrait of educational institutions' leaders. Tuijin Jishu/Journal of Propulsion Technology ISSN: 1001-4055 Vol. 46 No. 2.
8. Хайдаров С. (2025). Pedagogik risklarni boshqarishning nazariy asoslari va globallashtiruv jarayonidagi ahamiyati. 3 (9). 261-265.